

Tema III

s conclusions del Ponent

no's capturarà establir
cultura gramatical a fi
a. A la gramàtica, qual
que li donin les proves
is gramaticals a Espanya

nomenar, sino que s'ha
ció per axò y tinguin
l'altres que 'ls-e facilitin
, encarregantse cadascu
mandrà subjecte a ulte
sta fassa una gramàtica
egament, es una cosa

r tal Acadèmia o Ins
estudis filològichs, ser
ca de la gramàtica; per
acordàs procurar medis
ver enviarlos a Alemanya
aració indispensable

literatura catalana ¿ha de concedir a un dialecte determinat el predomini
damunt tots els altres? ¿ha de mantenir y utilitzar les diferents
dialectals?

Maragall, en defensa de les seves conclusions.

blar estrany, de moment, la enunciat d'aquest tema; com si fos lleigible
ent un fet tant viu, la evolució literaria d'una llengua, essent aixís que dintre'l
de literatura s'hi sol comprendre principalment la expressió artística verbal,
pitació de la bellesa en paraula humana; y aquesta que per esser tal en
de venir dretament y no torbada de les entranyes del esperit hont el llen-
genera ¿podria mai sotmetres als nostres enrahonaments y restar obedienta
decrets? De cap manera. Lograrho, sería provocar l'aparició d'una literatura
ense virtut, morta en efecte. Però, no cal pas tèmeho, perquè sempre els
en d'un modo o altre dels nostres decrets mesquins, y la santa esponta-
oble, al cap d'avall vencedora, produiría la seva literatura, la viva, es dir,

mbé es cert que cal vetllar damunt d'aquesta espontaneïtat y contemplarla
sagrada, apartant obstacles de son pas, preservantla de màcula y defen-
tament y torcedures, y aixís, en un moment tant solemne com aquest, con-
venir envaniments del seny dels homes que, encara que no poguessen vèncer
la potent onada del instint popular, podrien tòrçer y retardar son adve-
malmetre la seva eficacia. Per això sol convenia enunciar el tema en aquesta
proclamar la santa llibertat d'una llengua en la producció de les seves ma-
més altes.

heu, si la forma d'enunciació s'alterés lleugerament, si fèssim la mateixa
lo variant no més que la modalitat del verb, si en conte de dir «ha de con-
guéssim «concedirà la literatura catalana a un dialecte el predomini damunt
«altres?», la resposta podria esser ben diferent y també justa. Perquè llavors
de voler imposar de fora estant una llei arbitraria a una evolució viva, no fa-
reconèixer la llei que brolla de la vida mateixa segons ha pogut esser gene-
observada. Com cosa natural secceheix que dels varis dialectes que per unitat
al y semblança constitueixen lo que'n dihem una llengua, n'hi hà algún que
al vocació de la gent que'l parla, o producció casual d'alguna obra excel·lent,
major conreu o preponderancia social que cobra la població que'l parla, o mellor
totes aquestes y altres causes de superioritat aconseguintse y ajuntantse,
lipo literari de tots els seus germans, assumeix la formació d'una literatura

comuna, y el seu prestigi s'estén més enllà de lo literari fins al punt d'esser per autonòmia designat ell sol ab el nom general de la llengua y pendre tota la representació d'aquesta envers les altres. Y això qu'usualment y oficialment (no científicament) dihem llengues, no son altra cosa qu'uns dialectes predominants entre'ls germans llenguístics perquè científicament una llengua es una abstracció, y en la realitat viva no hi ha sinó dialectes.

Donchs si aquella llei d'evolució literaria sembla natural en totes les llengues, podríem afirmar que també la catalana «concedirà a un dialecte el predomini»; y cop admès això ¿no serà un escrúpol và el que'ns privi de formular com *a priori* lo conegut com llei natural? ¿quin perill hi haurà en dir que «la literatura catalana ha de concedir a un dialecte el predomini sobre'ls altres?»

—Arbre qu'ara planto: vull qu'enfonzes tes arrels en la terra y que esparramant per son sí te nodreixis dels suchs d'ella; y que'l teu tronch s'alci dret y s'engruixi estenga ses branques com una copa oberta al cel; y que s'omplin de fulles y de flors a la tardor donaràs fruyt d'una tal forma; y 't despullaràs al hivern y 't revestiràs a la primavera; y tot allò qu'has de fer naturalment, jo't mano desd'ara qu'ho fasses—

¿Què'n patiria l'arbre d'aquests manaments, si aixís com aixís ell farà de sí lo mateix que com voluntat estranya se li imposa? No'n patirien certament les rels, ni'n patiria el tronch, ni le fulles, ni les flors ni els fruyts en patirien. Però ¿no vos sembla qu'patiria quelcom qu'es tot això y molt més que tot això? qu'en patiria — ¿com ne diríem — l'esperit del arbre? y que patintne l'esperit, res d'aquell arbre nos semblaria ja ben vingut — ni les branques, ni les fulles, ni les flors, ni els fruyts — y que, no semblant nosh, en realitat no ho fóra?

Donchs quant més en cosa de llibertat tant excel·lent y delicada com es el veure d'un poble tant transcendental al esperit humà y al destí final de la humanitat sencera ¿Què fóra d'una literatura marcada quasi de naixença ab aquest signe d'esclavitud? ¿fóra d'un poble que s'acostumés a ajovarse a semblants càrregues?

Mes per aquells als qui aquesta altura desd'hont tot pot abarcar-se semblés mas purament etèrea o fantasiosa, vull descendir a mostrar més concretament algunes conseqüències, que'm semblen inevitables, de la acceptació que féssem d'aquell supòsit imperatiu.

Desseguida que fos admès que la nostra literatura ha de concedir el predomini a un determinat dialecte, se propendria irresistiblement a determinar-lo: y el predomini, quan ve per naturalesa es sempre just, perquè resulta de la lliure ponderació de tots elements qu'han de concórrer al resultat, y es eficaç perquè porta en sí la misteriosa potencia que l'ha determinat, resolt are o quan fos, per nosaltres a mercè d'un enlluernament momentani al que tot el qui té ulls està esposat, a mercè d'una moda passatgera d'una superioritat social que no's pot definir sinó desde llunyana perspectiva en el futur o de qualsevulla concurs casual de circumstancies més o menys efimeres, vindria a falsejar si fos obehit (y si no ho fos ¿quin pueril entreteniment, per comprometre per sempre més la serietat d'un poble!), podria falsejar — dich — l'arrencada espiritual de Catalunya, corrompent la seva més alta expressió verbal: matar potser la espontaneïtat del seu geni més representatiu, que fóra com matar el geni mateix en flor. Es clar qu'segons he dit avans, al cap davall no restaria altre predomini que'l que imposés natura

més fo
temps
mal vi
Per
cap alt
declara
sabia
temps
penetr
més ac
fascina
fluenci
decaig
inmovi
are cor
gua lit
la seva
llengua
de la r
pot dir
literatu
com fic
Do
nosalt
encara
ment l
d'apart
literari
temps
sia mai
Per
en sos
literari
qu'ell r
que far
inspira
d'unita
que tra
qu'es l
camí de
natural
profonc
lloch g
ideal se
tura ha
del gen

ant d'esser per autono-
e tota la representació
(no científicament) ne
entre'ls germans llurs
lilitat viva no hi ha sinó

totes les llengues; be-
e el predomini; y au-
lar com *a priori* lo re-
ratura catalana ha de

y que esparramantle-
dret y s'engruixiexi-
de fulles y de flors,
ern y 't revestiràs pe-
l'ara qu'ho fassés—
ís ell farà de sí lo me-
ment les rels, ni'n p-
no vos sembla qu'e-
tiria — ¿com ne direm-
nos semblaria ja ben-
y que, no semblant

elicada com es el ven-
a humanitat sencera
igne d'esclavitut? ¿que
s?
car-se semblés mas-
etament algunes con-
sem d'aquell? suposa-

edir el predomini a un-
o: y el predomini, que
ponderació de tots els
ta en sí la misteriosa
a mercè d'un enlluher-
l'una moda passatjera
perspectiva en el futur
ímeres, vindria a fa-
omprometre per sen-
encada espiritual
otser la espontaneïtat
x en flor. Es clar que
l que imposés natura-

més forta a la fi que tots els nostres designis; però per la marrada d'aquestos ¡quant temps perdut, quanta força malversada, quants estèrils sacrificis y, en resum, quant de mal vingut al món per la vanitat d'uns quants homes!

Però encara que la elecció fos encertada, qu'en el dialecte escullit hi glatis com en cap altre el tipo ideal de la llengua comú ¡quant de mal podria encara pervenir d'esser declarat de moment absolut son predomini! Tal predomini, fins quan es lograt ab la sabia lentitut de natura, y per tant el llenguatge al arribar a n'aquet cim ha tingut temps d'enfortir-se ab la lluita, de ponderar la seva superioritat ab sos germans, de penetrarse dels elements d'aquestos ab el llarch contacte, y assimilar-se els mellors y més adequats, ja troba ab tot això son major perill en el prestigi de la victòria, en la fascinació qu'exerceix sobre 'ls dialectes vençuts, en el desús en que cauen y en la influència que reben del vençedor sense tenir ja força pera retornarli la de liur propia vida decaiguda; de tot lo que n'esdevé aviat empobriment de la llengua, després estancament, immovilitat, y al últim la fi dins la seva crestallisació literaria de llengua morta. Donchs are conteu quin no fóra el perill d'adoptar de cop y volta un dialecte com a única llengua literaria, avans d'haverse enfortit ab aquella lluita natural, avans d'haver ponderat la seva superioritat ab sos afins, avans d'haverse penetrat dels elements generals de la llengua y haversen assimilat els necessaris. Llavors si que l'empobriment vindria avans de la riquesa, el desús avans del ús complert, l'estancament avans de la corrent, y se pot dir que la mort avans de la vida. Trista sort amaniríem a la llengua nostra y a la literatura catalana: nosaltres justament qu'hem tingut la ventura de vèurela renàixer com flor de la meravella dels segles!

Donchs per l'amor d'aquesta meravella qu'ha florit en nostres llavis, per l'amor de nosaltres mateixos y dels nostres fills, per l'amor d'aquesta Catalunya que tenim, y encara més per el d'aquella que prometem gloriosa al esdevenir dels pobles, no solament hem de preservar la nostra llengua d'aquet major perill, sinó que fins hem d'apartarla d'aquell que ja hem assenyalat, comú a totes les altres en la seua evolució literaria. Que aixís com en elles el prestigi del dialecte naturalment triomfant en el temps es causa d'exclusivisme literari, d'empobriment y de mort un dia o altre, no ho sia mai en la nostra.

Pensi cadascú que son dialecte es el millor per ell, perquè es la única llengua viva en sos llavis; y encara que'n vegi un altre sobreposarse per la excel·lencia de ses obres literaries o pel major nombre y cultura de la gent que'l parlen, esperi sempre cadascú qu'ell meteix o altres podran demà fer prevaldre el seu; perquè no son les llengues les que fan als genis y llurs obres, sinó els homes els que fan les llengues per poètica inspiració. No'ns deixem encegar per una resplendor mudable ni seduir per un ideal d'unitat eterna enemiga de la vivesa de les coses. Y també en això, y sobretot en això que trascendeix tant fonament al esperit del poble, siguem fidels al sentit de llibertat qu'es l'essencial del esperit català: perquè la major gloria sols ve a ne'ls pobles pel camí de la llur naturalesa. Y aixís com aquest sentit de respecte y foment de les varietats naturals y de llur aliança pel lliure joch de afinitats orgànicament manifestades, tant profund en el poble català, jo crech que li encomana una gran missió y li promet un lloch gloriós en les futures organitzacions de la humanitat, que veu ja apuntar aquell ideal social com el sol d'un nou dia, aixís meteix crech que la gloria de la nostra literatura ha d'esser en harmonia ab aquets destins futurs y per tant ab el sentit de llibertat del geni català aplicat a la propia llengua.

Donchs ja no cal preguntarme com responch a la segona interrogació del tema de si la nostra literatura ha de mantenir y utilisar les varietats dialectals catalanes. Oh! si, totes; fins les més petites e individualisades. Y ara'm convé insistir en lo qu'entench per dialecte y especificarho. Molts semblen considerar una llengua com una unitat eterna als homes; com alguna cosa que tenint existencia per sí se'ls imposa de fora estant, y 's deixa parlar per ells ab tal que se sotmetin y compleixin les seves lleis abstractes. Y, realment, una llengua morta, com ara'l llatí clàssich per nosaltres, ve a ésser quelcom aixís. Mes una llengua viva es tota una altra cosa. Les llengues vives no són més ni menys que semblances que hi hà en el natural parlar dels homes; y aquest natural parlar es el dialecte. En aquest sentit pot dirse que totes les llengues parlades en el món són com dialectes de la gran llengua qu'es la paraula humana. Després, quan de les més grans agrupacions per origen y semblança ne dihem llengues mares, son dialectes envers elles les llengues més particulars ja, però abrassant encara varietats molt notables, y dintre d'aquestes son dialectes aquelles semblances més concretes en que la gent, parlant usualment, s'entenem, y en aquest graues hont trobem lo que pràcticament se diu una llengua. Mes dintre d'ella hi hà encara una munier de varietats que son parlades en encontrades a cada volta més reduides, y subdividides en altres petits dialectes de cada poblat. Y fins dins de cada poble haureu observat petites variants familiars que no s'aturen fins a la manera sutilment especial de parlar de cada individu. Aixís hem arribat a lo ben concret, a lo viu en sí, al home. Jo sento en cad'home un dialecte personal qu'es la seva manera natural de parlar la humana llengua. Y no trob pas res més bell que ab amor d'un cert llenguatge anar recorrent la terra que'l parla per la boca de sos naturals. Y encontrada per encontrada, poble per poble, casa per casa, trobar el pul-lulant de varietats, senyal de vida; veure'l gesto dels llavis suaument canviar d'un lloch al altre ab la naturalesa del terror y les menes de conreus y altres treballs: sentir el sò vocal obrirse y tancarse com els plans y les montanyes, gradualment o de sobte, més sempre ab una música nova; y tota la frase girarse vivament en mil positures tant gracioses com impensades; y el goig de descobrir com flors desconegudes paraules sempre noves pera dir unes coses meteixes, y també com una meteixa paraula cobra y pert y recobra tants valors y vol dir tantes coses distintes: enfonzar delitosament el sentit en el bon dialecte, que serva el tresor inmens de la expressió humana.

Mes, al costat d'això quina tristesa m'ha fet a voltes seguir terres hont per amor d'una malentesa civilització el llenguatge natural es ofegat per sos meteixos fills en la propia boca! Jo'ls he vist malaventurats! fins avergonyirse de que un sabés qu'ells tenien un llenguatge propi dessota d'aquell que, essentlos artificial, feien llastimosos esforços per parlar malament. Quina olor de mort me feien aquets pobles, ullpresos xuclats per una admiració depriment envers un gran centre foraster y llunyà al que ja no tenien virtut per enviar sinó tèrbols reflectes de la meteixa llum que d'ell rebien. Tarats d'esterilitat espiritual per sempre més, per traidors a la llur naturalesa, aquestos pobles son causa de la decadencia del centre literari que 'ls atrau, que acaba asfixiat pel vuyt que a si meteix s'ha fet, víctima de son propi prestigi y esplendor.

Mireu, donchs, si haig de considerar condició de vida de qualsevulla literatura, entenent per tal el bell parlar, el que's produeix ab la palpitació directa del cor de cad'home, ab l'aire de cada casa, ab l'agre de cada terra y encontrada. Tenint cada hu son verb propi de la bellesa del món, adequada a sa naturalesa, ¿que dirà fora d'ella?

No la seua
y la litera
l'esperit de

No'ns
no cregue
manera y
comunió y
parlant ca
endins del
desertant
meteix tai
allí hi son
el fons, el
totes les c

errogació del tema de
ectals catalanes. Ob
sistir en lo qu'entenc
ngua com una unitat

se'ls imposa de for
pleixin les seves lle
h per nosaltres, ve

a. Les llengues viv
parlar dels homes
ue totes les llengue

la paraula human
ica ne dihem llengu
verò abraçant enc

lles semblances m
it graues hont trob

ncara una munió
uïdes, y subdividi
ble haureu observ

nt especial de par
sí, al home. Jo sent

de parlar la human
guatge anar recorren

er encontrada, pobl
de vida; veure'l ges

el terror y les men
com els plans y le
nova; y tota la fra

y el goig de descobr
is meteixes, y tam
vol dir tantes cos

rva el tresor inme
erres hont per amo

is meteixos fills en
que un sabés qu'ell

ial, feien llastimos
ts pobles, ullpres
er y llunyà al què

am que d'ell rebien
naturalesa, aquest
que acaba asfixiat p

ndor.
qualsevulla literatur
ó directa del cor
ada. Tenint cada
que dirà fora d'ell

No la seua palpitació certament; però ni tampoch la dels altres: la paraula no serà viva, y la literatura de tal modo produïda serà un artífici de mort per la llengua y per l'esperit del poble que la parla.

No'ns deixem encisar, vos torno a dir, per un ideal arbitrari de falsa unitat eterna: no creguem que la comunió dels homes hagi de venir per l'expressarse tots d'igual manera y que aquesta sia la tendència del avenç humà; per hont ha de venir aquella comunió y hont se pot reconèixer l'avenç es en l'entendres més fonament els homes parlant cadascú segons sia. Es espiritual la veritable unitat humana. Furguem tots dins del esperit, cadascú desde son lloch, y 'ns trobarem més en veritat que si, desertant la propia naturalesa per la dels altres, no logra un trobarse després ni a sí mateix tant sols. El regne de Deu a que anem es a dins de cada hù de nosaltres, y allí hi som tots, y no en altra banda. Aixís l'home més fidel a sí mateix es també, en el fons, el més fidel a sos afectes, a la patria, al Estat, a la humanitat y al Deu Pare de totes les coses.